

XXIV. Tavasz Szél Konferencia  
2021. 05. 28-30. Miskolci Egyetem

# TANULMÁNYKÖTET

## I.



MISKOLCI  
EGYETEM

[www.dosz.hu](http://www.dosz.hu)

# **XXIV. Tavaszi Szél Konferencia 2021**

## **Tanulmánykötet I.**

**Szerkesztette:**

**Molnár Dániel és Molnár Dóra**

**Kiadó:**



**Minden jog fenntartva.**

**Budapest**

**2021**

**ISBN 978-615-81991-1-7**

# XXIV. Tavaszi Szél Konferencia 2021

## Tanulmánykötet I.

### Lektorálták

Báthoryné Dr. Nagy Ildikó

Réka

Boros János

Buskó Tibor László

Dr habil Zéman Zoltán

Dr. Ajkay Alinka

Dr. Alpek B. Levente

Dr. Ambrus István

Dr. Attila Szilágyi

Dr. Balogh Zoltán

Dr. Bányai István

Dr. Bartha Zoltán

Dr. Belovecz Mária

Dr. Berde Éva

Dr. Bősze Szilvia

Dr. Bringye Bernadett

Dr. Bujdosó Zoltán

Dr. Czékmann Zsolt

Dr. Czóbel Szilárd

Dr. Dávid Kinga

Dr. Diósi Gerda

Dr. Dósa Attila

Dr. Fejes Zsolt

Dr. Finszter Géza

Dr. Fuglinszky Ádám

Dr. habil. Béli Gábor

Dr. Gellérfi Gergő

Dr. Habil. Guld Ádám

Dr. habil. Lichtmann Tamás

Dr. habil. Raffay Zoltán

Dr. habil. Szijártó Zsolt

Dr. Hajdú Noémi

Dr. Hajnal Zsolt

Dr. Kelemen István

Dr. Kis-Benedek József

Dr. Koncz Ibolya Katalin

Dr. Kristóf Tamás

Dr. Németh József Lajos

Dr. Neszmélyi György Iván

Dr. Oláh János

Dr. Olajos István

Dr. Orosz-Réti Zsófia

Dr. Pataki László

Dr. Rátonyi Tamás

Dr. Sebők Flóra

Dr. Sivadó Máté

Dr. Szőke Gergely László

Dr. Tamás András

Dr. Tánzos Péter

Dr. Temesi István

Dr. Tóth Hilda

Dr. Turkovics István

Dr. Vágó János

Gellérné dr. Lukács Éva

H. Nagy Péter

Hani AL Khalaf

Hegedűsné dr. Baranyai

Nóra

Horváth Dóra

Lajos Kisgyörgy

Novotniné dr. Dankó

Gabriella

Prof. Dr. Antal Bókay

Prof. Dr. Berek Lajos

Prof. Dr. László Bejó

Prof. Emeritus Dobák

Miklós

Sárköziné Dr. Vandan

Enhzaya

Simon Judit

Tóthné dr. Gulyás Gabriella



# **XXIV. Tavaszi Szél Konferencia 2021**

## **Tanulmánykötet I.**

# TARTALOMJEGYZÉK

## AGRÁRTUDOMÁNYI SZEKCIÓ ..... 15

A BALANCE SCORECARD MODELL KITERJESZTÉSE HIERARCHIKUS AGGREGÁCIÓS MODELLEL ..... 16

*Gáspár Sándor*

A BÖRZSÖNY TÁJVÁLTOZÁSA ÉS ÖKOSZISZTÉMA-SZOLGÁLTATÁSAINAK ÁTALAKULÁSA ..... 29

*Havel Alexandra, Saláta Dénes, Tormáné Kovács Eszter*

A TÁPANYAGELLÁTÁS HATÁSA A KUKORICA SZTOMATIKUS ELLENÁLLÁSÁRA SÁVOS TALAJMŰVELÉS MELLETT ..... 41

*Duzs László, Széles Adrienn, Rátonyi Tamás*

A TERMELÉSBEN TÖLTÖTT IDŐ ÉS A FŐ BÍRÁLATI TULAJDONSÁGOK KÖZÖTTI KAPCSOLAT ELEMZÉSE A HAZAI HOLSTEIN-FRÍZ ÁLLOMÁNYBAN ..... 48

*Török Evelin, Béri Béla, Posta János*

A TIMOL HATÁSA A JAPÁNFÜRJ (*COTURNIX JAPONICA*) VÉRBIOKÉMIAI PARAMÉTEREIRE ..... 55

*Ozsváth Xénia Erika, Szabó Csaba, Oláh János, Csernus Brigitta, Czeglédi Levente*

A VISEGRÁDI NÉGYEK KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁSÁNAK ÉS FENNTARTHATÓ MEZŐGAZDASÁGÁNAK ELEMZÉSE ..... 61

*Bartl Bianka, Soós Gábor*

AFLATOXINNAL SZENNYEZETT ÉS KONTROLL KUKORICA-SZILÁZS MIKROBAKÖZÖSSÉGEINEK VIZSGÁLATA ..... 79

*Sárkány Dorottya, Dr. Dobolyi Csaba, Dr. Kukolya József*

BIOAKTÍV NÖVÉNYI KIVONATOK HATÁSA A PONTY INTESZTINÁLIS MORFOLÓGIAI PARAMÉTEREIRE ..... 93

*Csernus Brigitta, Biró Sándor, Stündl László, Remenyik Judit, Fehér Milán, Ozsváth Xénia Erika, Czeglédi Levente*

CÉLKÖLTSÉGSZÁMÍTÁS MEGJELENÉSE AZ AGROBUSINESS TERÜLETÉN ..... 99

*Thalmeiner Gergő*

DIGITÁLIS FORRADALOM OKOZTA ÜZLETI MODELL INNOVÁCIÓ A MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOKBAN ..... 109

*Mészáros Kornélia, Lencsés Enikő*

EDIBLE LANDSCAPE AS AN OPTION FOR REUSING VACANT LOTS ..... 118

*Mseddi Amine*

EGYETEMI HALLGATÓK PÉNZÜGYI ISMERETEINEK ALAKULÁSA KÖRNYEZETI KRÍZISEK HATÁSÁRA ..... 126

*Kálmán Botond*

ÉLELMISZEREK ÉS TAKARMÁNYOK FEHÉRJETARTALMÁNAK MEGHATÁROZÁSA FOTOMETRIÁS MÓDSZEREKKEL .....	133
---	-----

*Kiss Dóra, Juhászné Tóth Réka, Csapó János*

TELEPÜLÉSI ARCULAT – TELEPÜLÉSKÉP – ILLESZKEDÉS .....	144
---	-----

A TELEPÜLÉSTERVEZÉS ESZTÉTIKAI KÉRDÉSEI .....	144
---	-----

*Teremy Viktória*

TELIVÉR MÉNEK HATÁSA A GIDRÁN LÓFAJTA GENETIKAI DIVERZITÁSÁRA .....	156
---	-----

*Klein Renáta, Posta János*

VETÉSIDŐ HATÁSA ELTÉRŐ GENOTÍPUSÚ KUKORICA HIBRIDEK MENNYISÉGI ÉS MINŐSÉGI PARAMÉTEREIRE .....	163
--	-----

*Horváth Éva, Tamás András, Vad Attila, Széles Adrienn*

ZÖLD KÖRFORGÁS (GREEN CIRCULATION) .....	170
--	-----

*Bencző László, Baranyai Gergő*

## **ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI SEKCIÓ.....179**

A „BŰNCSELEKMÉNY ELKÖVETŐJEKÉNT SZÓBA JÖHETŐ SZEMÉLY” AVAGY A BÍRÓI ENGEDÉLYHEZ KÖTÖTT LEPLEZETT ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSA AZ ELŐKÉSZÍTŐ ELJÁRÁS SORÁN .....	180
---	-----

*dr. Üveges Eszter Anna*

A BERUHÁZÁSVÉDELMI EGYEZMÉNYEK KLAUZUÁI .....	189
---	-----

*Dr. Bihari Erika*

A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG JOGGYAKORLATÁBAN.....	199
--	-----

*dr. Hojnyák Dávid*

A KIRÁLYI JOG ELEMEI SZENT ISTVÁN LEGENDÁIBAN .....	205
---	-----

*dr. László Balázs*

A TÉNYBELI TÉVEDÉS ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA AZ ÉLET, A TESTI ÉPSÉG ÉS AZ EGÉSZSÉG ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK TEKINTETÉBEN.....	217
--	-----

*Dr. Gubis Philip*

A XXI. SZÁZAD MUNKAJOGI DILEMMÁI ÉS ALTERNATÍVÁI.....	227
---	-----

*Máté Dávid Adrián*

AZ ÖNVEZETŐ AUTÓK KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉGÉVEL KAPCSOLATOS PROBLÉMÁK RÖVID BEMUTATÁSA – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TERMÉKFELELŐSSÉGRE .....	240
--	-----

*dr. Szabó András*

AZ UNIÓS TAGSÁG ÉS AZ UNIÓS JOG HATÁSGYAKORLÁSÁNAK EGYES KÉRDÉSEI A KÉTOLDALÚ SZOCIÁLIS BIZTONSÁGI EGYEZMÉNYES RENDSZERÜNKBEN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A GOTTARDO ESETRE..... 250

*Mészáros Árpád*

GONDOLATOK A HATÁRON ÁTNYÚLÓ FOGYASZTÓI JOGVITÁK BÉKÉLTETŐ TESTÜLETI ELJÁRÁSON BELÜLI, ONLINE VITARENDEZÉSI FELÜLETEN TÖRTÉNŐ KEZELÉSÉRŐL..... 261

*Dr. Hohmann Balázs*

THE CLERK PROFESSION BETWEEN THE TWO WORLD WARS ..... 268

*Zita Bús Lengyelne*

## **BIOLÓGIATUDOMÁNYI SZEKCIÓ .....279**

DNS PLAZMID-TÁR LÉTREHOZÁSA NEM-TERMÉSZETES AMINOSAVAK FEHÉRJÉKBE ÉPÍTÉSÉHEZ FLUORESZCENS MIKROSKÓPIÁS ALKALMAZÁSOKHOZ..... 280

*Biró Adrienn*

KÜLÖNBÖZŐ NÖVÉNYI ÉLETFORMÁK FENOLÓGIAI ESEMÉNYEINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA ELTÉRŐ MEZOKLIMATIKUS KÖRNYEZETBEN ..... 293

*Verbényiné Neumann Krisztina*

## **FILOZÓFIATUDOMÁNYI SZEKCIÓ .....305**

A WOOLFI ADOMÁNY – VIRGINIA WOOLF *HÁROM ADOMÁNY* CÍMŰ MŰVÉNEK ELEMZÉSE..... 306

*Moklovsky Réka*

ALKOTMÁNYOS ANARCHIA? ..... 317

*Biró Ákos*

ŐSZINTESÉG, HITELESSÉG ÉS KÖZVETLENSÉG – HÁROM ZENEI MINŐSÉG METAFIZIKÁJA ..... 324

*Ertüngeralp Alpaslan*

## **FÖLDTUDOMÁNYI SZEKCIÓ .....334**

AZ EURÓPAI UNIÓS BANKFIÓKOK ELHELYEZKEDÉSÉNEK ÉS BEZÁRÁSAINAK TERÜLETI ELEMZÉSE..... 335

*El-Meouch Nedim Márton*

IMPACT OF MICRO-PARTICLES OF WALNUT SHELL ON FILTRATION PROPERTIES OF WATER-BASED MUD..... 348

*Hani AL Khalaf, Gabriella Kovácsné-Federer*

KISVÍZGYŰJTŐK TÁJHASZNÁLATI TÉRKÉPEZÉSÉNEK MÓDSZERTANI FEJLESZTÉSE, A VILLÁMÁRVIZEK ELLENI VÉDEKEZÉS CÉLJÁBÓL..... 358

*Dobai András, Dr. Dobos Endre*

MOHÁCS 1526-2026.

ESÉLY A DÉL-DUNÁNTÚL TURIZMUSÁNAK FEJLESZTÉSÉRE ..... 372

*Gászné Bósz Bernadett*

## **HAD- ÉS RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZEKCIÓ .....385**

A KIBERKÉPESSÉGEK KIALAKÍTÁSÁVAL KAPCSOLATOS STRATÉGIAI SZINTŰ FELADATOK ÉS LEHETŐSÉGEK A HAZAI HONVÉDELMI ÁGAZATBAN ..... 386

*Dévai Dóra*

AZ ÁLHÍREK TERJESZTÉSE ÉS MŰKÖDTETÉSE - AZ ONLINE TÉRBEN ELÉRHETŐ BEFOLYÁSOLÁS, MINT A HIBRID HADVISELÉSBEN ALKALMAZOTT ESZKÖZRENDSZER ..... 396

*Horváth Dávid*

BIZTONSÁGI KAMERÁKON ÉS BLOKKLÁNC TECHNOLÓGIÁN ALAPULÓ HALLGATÓI JELENLÉTI ÍVKÉSZÍTŐ RENDSZER MŰKÖDÉSÉNEK MODELLJE ÉS ANNAK FELÉPÍTÉSE ..... 407

*Bálint Krisztián*

THE FIGHT AGAINST THE NEW TYPE OF TERRORISM IN ISRAEL ..... 415

*Virág Lőrincz*

## **IRODALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ .....426**

„GL’ITALIANI [...] PENSANO A RIFORMARE L’ITALIA, [...] PER RIUSCIRCI BISOGNA, PRIMA, CHE SI RIFORMINO LORO [...].” MASSIMO D’AZEGLIO HAZAFIAS GONDOLATAINAK MEGJELENÉSE AZ *I MIEI RICORDI* CÍMŰ ÖNÉLETRAJZÁBAN ÉS A TORINÓI ÁLLAMI LEVÉLTÁR KAPCSOLÓDÓ KÉZIRATAIBAN ..... 427

*Farkas Mónika Kitti*

A BABA MINT TRAUMAHORDOZÓ ELEM LEDA TÖRTÉNETÉBEN (EGY TÁRGY SZIMBOLIKÁJA ELENA FERRANTE NŐ A SÖTÉTBEN CÍMŰ REGÉNYÉBEN)... 438

*Bakai Boglárka*



ANDREAS CAPELLANUS ÉS ENEA SILVIO PICCOLOMINI: A KÖZÉPKORI SZERELMI TRAKTÁTUS HATÁSA A *HISTORIA DE DUOBUS AMANTIBUS* CÍMŰ NOVELLÁRA..... 449

*Kovács Dominika*

EMBODIED ARCHIVE IN MARINA ABRAMOVIĆ PERFORMANCES..... 460

*Petra Egri*

EVOLÚCIÓ ÉS ETIKA A TUDOMÁNYOS FANTASZTIKUMBAN ..... 468

*Babos Orsolya*

MOTÍVUMKÉPZÉSEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ..... 480

*Murányi Márk*

SIKERMUTATÓK A NÉP BARÁTJÁBAN..... 491

*Kuzma Gréta*

TELMA TITUSZ NEVÉNEK LEHETSÉGES HERMETIKUS EREDETE ..... 507

*Bacsó Beáta*

THE NARRATIVE OF NEW YORK:

SPACE AND NARRATION IN SALMAN RUSHDIE'S *THE GOLDEN HOUSE*..... 525

*Schäffer Anett*

## **KÉMIAI ÉS KÖRNYEZETTUDOMÁNYI SZEKCIÓ ..... 535**

CEMENTKŐ MÁTRIXOK REHIDRATÁCIÓJÁNAK NMR SPEKTROSKÓPIÁS VIZSGÁLATA..... 536

*Papp Vanda, Janovics Róbert, Nemes Zoltán, Kéri Mónika*

ENERGY REED FIBER REINFORCED THERMOSETTING POLYMERIC BIOCOMPOSITES ..... 551

*K. M. Faridul Hasan, Péter György Horváth, Zsuzsanna Mária Mucsi, Tibor Alpár*

SZÉN NANOCÖVEK ANILINADSZORPCIÓJÁNAK VIZSGÁLATA ..... 556

*Emőke Sikora, Ádám Prekob, Kitti Katona, Gábor Muránszky, László Vanyorek*

## **KOMMUNIKÁCIÓTUDOMÁNYI SZEKCIÓ ..... 563**

A KÉTEZER-TÍZES ÉVEK REMASTERELT FANTASY IZOMETRIKUS SZEREPJÁTÉKAI A NOSZTALGIAKUTATÁS KONTEXTUSÁBAN ..... 564

*Krek Norbert*

A KÖZÖSSÉGI MÉDIUMOK SZEREPE A NEMZETKÖZI HALLGATÓK MINDENNAPI ÉLETBELI ELIGAZODÁSÁBAN.

AZ IRÁNI ISZLÁM KÖZTÁRSASÁGBÓL ÉRKEZŐ HALLGATÓK KOMMUNIKÁCIÓS HÁLÓZATAI ..... 574

*Specht Hedvig*

## **KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI SZEKCIÓ.....588**

A DIGITALIZÁCIÓ HATÁSA A CÉGEK VERSENYKÉPESSÉGÉRE ..... 589

*Dióssy Kitti*

A HUMÁN CONTROLLING, MINT ÚJ ÉPÍTŐELEM MEGJELENÉSE A VÁLLALATOKNÁL ..... 601

*Barna Zsolt, Vajda Gábor*

A MAGYAR CSALÁDTÁMOGATÁSI PROGRAM RÉSZEREDMÉNYEI A GLOBÁLIS TERMÉKENYSÉG VÁLTOZÁSÁNAK TÜKRÉBEN ..... 613

*Drabancz Áron*

A SIKERES TÁRSADALMI MARKETING ALAPJA – AZ ÉRTÉKEK NYOMÁBAN.....620

*Dr. Bihariné Kalászdi Beáta*

A PÉNZÜGYI INTÉZMÉNYEK ÉS PÉNZPIACOK ÉGHAJLATVÁLTOZÁSSAL KAPCSOLATOS ATTITÚDJE ÉS ENNEK VÁLLALATI MŰKÖDÉST BEFOLYÁSOLÓ ASPEKTUSAI..... 634

*Málits Péter, El-Meouch Nedim Márton, Drabancz Áron*

AZ AIRBNB VERSENYJOGI MEGKÖZELÍTÉSE BUDAPESTEN..... 650

*Drabancz Áron, El-Meouch Nedim Márton*

AZ EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÁS ELFELEDETT TÉNYEZŐJE: A PÉNZÜGYI LEHETŐSÉGEK AVAGY A PÁCIENS ANYAGI LEHETŐSÉGEINEK HATÁSA A GYÓGYSZERES ADHERENCIÁRA - A SZOLGÁLTATÁSMARKETING NÉZŐPONTJA..... 671

*Kun Zsuzsanna*

AZ ÉRINTETTEK SZEREPE A DINAMIKUS VIZUÁLIS IDENTITÁSOK FEJLESZTÉSÉBEN..... 681

*Fekete Balázs*

KRITIKUS FONTOSÁGÚ NYERSANYAGOK A VILÁGMODELLEKBEN ÉS NAPJAINKBAN ..... 690

*Fodor Kitti, Dr. Varga Beatrix*

OPTIMÁLIS VALUTAÖVEZET-E AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK, ILLETVE HOGYAN OLHATÓAK MEG AZ ELMÉLETTEL A VÁLSÁGOK?..... 700

*Pócsik Orsolya*

PANDÉMIÁK ÉS A CLOUD COMPUTING EGÉSZSÉGÜGYBEN TÖRTÉNŐ  
ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI ..... 708

*Baracsi Mária, dr. Várföldi Krisztián*

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY MODELLALKOTÁSA ..... 721

*Szabó Gyula Márton*

THE LEVEL OF CYCLING AS A FUNCTION OF VIOLENCE/CRIME IN A MACRO  
URBAN ENVIRONMENT ..... 740

*Júlio Hennderson Oliveira da Cruz, Tamás Mátrai, János Tóth*

## **KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI SZEKCIÓ ..... 747**

A HAZAI KÖZIGAZGATÁSI SZAKEMBERKÉPZÉS A JOGPOZITIVIZMUS  
KORÁTÓL A TANÁCSRENDSZERIG ..... 748

*Czucziné Keresztes Anita*

A VÉDETT SZEMÉLYEK JOGAI A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGI ELJÁRÁS SORÁN,  
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KISKORÚAKRA ..... 758

*dr. Czibrik Eszter*

AZ EGÉSZSÉGÜGYI ADATOK VÉDELME A BIOETIKAI SZABÁLYOK TÜKRÉBEN  
..... 767

*Fodorné Zagyi Orsolya*

THE REFORM OF PUBLIC ADMINISTRATION FROM 2010 UNTIL OUR DAYS .. 777

*Zita Bús Lengyelne*

TOKAJ TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV ÉS TELEPÜLÉSMARKETING  
..... 787

*Kasza Zsolt*

TOKAJ-HEGYALJA ÉPÍTÉSZETI TÁJEGYSÉGI ARCULATI KÉZIKÖNYV ÉS  
RÉGIÓMARKETING ..... 800

*Kasza Zsolt*

# **Agrártudományi szekció**

# EGYETEMI HALLGATÓK PÉNZÜGYI ISMERETEINEK ALAKULÁSA KÖRNYEZETI KRÍZISEK HATÁSÁRA

**Kálmán Botond**

*Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus, Üzleti Szabályozás és Információmenedzsment Intézet, Gazdaság- és Regionális Tudományok Doktori Iskola  
PhD-hallgató  
kalmanbotond@student.elte.hu*

## **Absztrakt**

Mai világunkban a személyes pénzügyek menedzselésének képessége egyre fontosabbá válik. Az embereknek hosszú távú döntéseket kell hozniuk például gyermekeik oktatásával vagy saját nyugdíjas éveikkel kapcsolatban. Rövid távú kérdéseket is meg kell válaszolniuk, például, hogy hová menjenek szabadságra vagy vegyenek-e hitelből autót. Ezeknek a döntéseknek a helyes meghozatalához elengedhetetlen a pénzügyi fogalmak legalább alapszintű ismerete és e tudás megfelelő alkalmazása

A kérdés gyakorlati jelentősége a 2008-as pénzügyi krízis alatt vált fontossá, amikor fogyasztók milliói döbbsentek rá a pénzügyek menedzselésének szükségességére. Bár az említett krízisen sikerült a gazdasági szakemberek segítségével úrrá lenni, a szakirodalom szerint a pénzügyi ismeretek hiánya továbbra is jelentős mértékű. Ezt támasztotta alá a 2019 végén induló, gyorsan pandémiává alakuló koronavírus-fertőzés. Egyéb védekezési mód hiányában szükséges lett egy olyan mértékű globális gazdasági leállásra, ami számos pénzügyileg sérülékeny háztartásnak okozott megoldhatatlan nehézségeket. Az állami döntéshozók gyors beavatkozása nélkül számtalan igazi tragédiáról szólnának a hírek. A környezeti krízisek tehát minden esetben jelzik, hogy a megfelelő pénzügyi ismeretek és az ezeken alapuló tudatos és felelős döntéshozatal alapvető fontosságú a jelen és a jövő generációk anyagi biztonságának megteremtésében.

A fenti tények motiválták most ismertetett kutatásomat, ami a felsőoktatási hallgatók pénzügyi ismereteit, magatartását és a pénzügyekhez fűződő viszonyát vizsgálta. Ennek eredményeiből jelenleg PhD-disszertáció készül, aminek egy kis szeletét ismertetem most ezen a konferencián. A pénzügyi kultúra összetevői (tudás, magatartás, attitűd) közül jelen munkámban a két másik tényező eredményességét is megalapozó pénzügyi tudás kérdésre fókuszálok. A pénzügyi ismereteket nemcsak összességükben elemzem, hanem külön kiemelem a hitelekhez és a pénzügyi technológiához kapcsolódó tudást. Az előbbi számos komoly probléma forrása volt a gazdasági krízisek többségében, az utóbbi pedig nélkülözhetetlen a rohamosan fejlődő pénzügyi szolgáltatási szektorban való sikeres gyakorlat kialakításához.

Vizsgálatom egy kétlépcsős kérdőíves kutatáson alapul. Ennek első fázisát 2019 őszén, a másodikat 2020 őszén bonyolítottam le offline kérdőívekkel. Magyar egyetemek hallgatói mellett két külföldi egyetem gazdasági képzésen részt vevő diákjai is válaszoltak kérdéseimre. Több célt is megfogalmaztam kutatásom kezdetén. Egyrészt meg kívántam mutatni, hogy a felsőoktatásban elvégzett gazdasági képzés jelentősen növeli a pénzügyi ismeretek szintjét. Igazolni kívántam továbbá, hogy az életkorral, pontosabban az elvégzett szemeszterek számával a pénzügyi tudás nő, bár e növekedés mértéke számos egyéb körülménytől függ.

Eredményeim azt mutatják, hogy a gazdasági szakon tanuló hallgatók jelentősen több és magasabb szintű pénzügyi ismerettel rendelkeznek, mint bölcsész, tanár vagy művészeti képzésre járó társaik. A joghallgatók tudása viszont nagyon hasonló a gazdasági szakok diákjaiéhoz, csupán ismereteik készség szintű alkalmazásában mutatnak némi lemaradást. Az ország mint csoportképző ismérv nem okozott szignifikáns különbséget az ismeretek terén, ami jelzi a gazdasági képzés általános pénzügyi ismeretnövelő hatását.

Eredményeim kiemelik a pénzügyi tudás megszerzésnek fontosságát a felsőoktatási hallgatók számára. Hamarosan ugyanis ők lépnek a diplomájukkal a munkaerőpiacra, ezért egyáltalán

nem mindegy, hogy mennyire lesznek képesek saját időskorukat és utódaik pénzügyileg biztos jövőjét megalapozni.

*Kulcsszavak:* pénzügyi kultúra, egyetemi hallgatók, krízishelyzet, viselkedés, tudatosság

## 1. Bevezetés

„Az 1990-es évek közepétől egyre nő azoknak az állami- és magánszektorban működő szervezeteknek a száma, amelyek segítséget nyújtanak az amerikaiaknak, hogy pénzügyileg felkészültebben szembesüljenek életük eseményeivel” [1]. Mai világunkban a személyes pénzügyek menedzselésének képessége egyre fontosabbá válik. Az embereknek hosszú távú döntéseket kell hozniuk például gyermekeik oktatásával vagy saját nyugdíjas éveikkel kapcsolatban. Rövid távú döntéseket is meg kell hozniuk, például, hogy hová menjenek szabadságra vagy vegyenek-e hitelből autót. Ezeknek a döntéseknek a helyes meghozatalához elengedhetetlen olyan pénzügyi fogalmak legalább alapszintű ismerete, mint a kamat vagy az infláció [2].

A kérdés gyakorlati jelentősége a 2008-as pénzügyi krízis alatt vált fontossá, amikor fogyasztók milliói döbbsenek rá a pénzügyek menedzselésének szükségességére. A pénzügyi műveltség hiánya ráadásul nemcsak egyedi vagy családi tragédiákat okozhat, de gazdasági válságokat is, mint 2008-ban a bedőlt hitelekkel induló világválságot – ahogyan ezt a S&P pénzügyi tudatosságot vizsgáló felmérése mutatja [3]. Bár a válságot sikerült leküzdeni a hiányos pénzügyi kultúra több mint egy évezrede folyamatosan létező tény [4][5].

Újabb okot adott a téma további kutatásának és gyakorlati fontosságának hangsúlyozására a 2019 decemberében Kínában kezdődő, fél év alatt világválsággá terebélyesedő, mára már a két első fázist fertőzőképességében és tünetek súlyosságában jóval meghaladó mutáns variánsok okozta koronavírus-pandémia. Az oltás elkészültéig az egyetlen védekezés a legősibb közegészségügyi módszerek egyike, a betegek járványügyi elkülönítése (karantén) volt. Emiatt a gazdaság, az oktatás és az élet számos más területe hosszabb időre gyakorlatilag teljes leállásra kényszerült, ami elkerülhetetlen gazdasági válsághoz vezetett.

2020-ban tehát véget ért a világgazdaság történetének leghosszabb gazdasági fellendülése. A COVID-19 miatti korlátozások a világban mindenütt krízist idéztek elő. Mivel csökkent a fogyasztás, a cégeknek is kevesebb terméket kellett előállítaniuk. Ráadásul a korlátozások miatt a vállalatok alapanyagait is nehezebben tudták beszerezni. Vagyis a járvány – hasonlóan egy háborús helyzethez – a gazdaság keresleti és kínálati viszonyait is befagyasztotta. Ettől eltérően a 2008-as recesszióban a túlzott, majd hirtelen megbénult hitelezés és az összeomlott bizalom vezetett a súlyos krízishez. Bár a két válság természete alapvetően különbözik, mindkettő súlyosan érintette a gazdaságokat. Éppen ezért az sem volt mindegy, hogy milyen állapotban érték a krízisek az egyes országokat.

Számos nemzetközi kutatás zajlott a pénzügyi ismeretek szintjének felmérésére, amelyek közül többet rendszeresen megismételnek, ezért ezek esetében az időbeli fejlődés is követhető. Az egyik legismertebb, rendszeresen ismétlődő vizsgálatot az OECD végzi. Ennek az eredményei nemcsak azt jelzik, hogy a globális pénzügyi műveltség szintje alacsony, hanem különösen felhívja a figyelmet arra, hogy különösen a fiatal felnőttek között alacsony a pénzügyi kultúra mutatójának értéke. Ez azért fontos eredmény, mert ez a fiatal millenárius generáció az, amelyikre vár a jövő pénzügyeinek intézése és a jelen forrásainak felelős felhasználása a nem is távoli jövőben.

## 2. Saját kutatás céljai, módszertana

Röviden összefoglalva, a fenti tények motiválták most ismertetett kutatásomat, ami a felsőoktatási hallgatók pénzügyi ismereteit, magatartását és a pénzügyekhez fűződő viszonyát

vizsgálta. Kutatásom eredményeiből jelenleg PhD-disszertáció készül, ennek egy kis szeletét ismertetem most ezen a konferencián. Az OECD a pénzügyi kultúrát három részterületre osztva vizsgálja:

- pénzügyi tudás
- pénzügyi magatartás
- pénzügyi attitűd

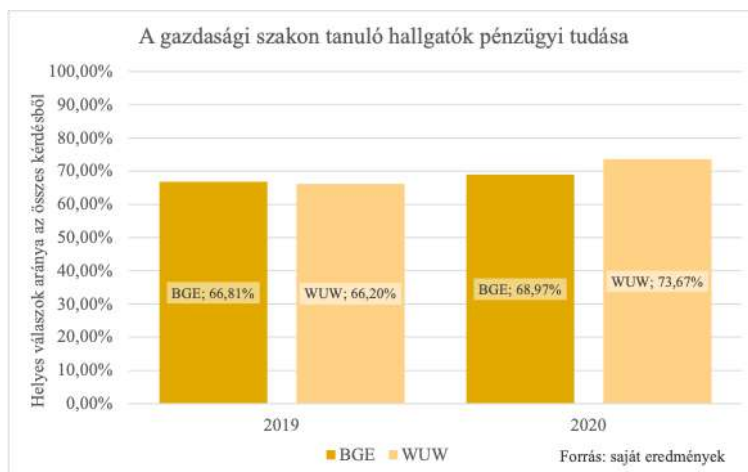
Ezek közül itt az első kérdéskörből, a pénzügyi ismeretek közül választottam néhány szemelvényt. Kutatásomat öt magyar és két külföldi egyetem hallgatói között végeztem. Az első lekérdezés még 2019-ben történt, akkor még senki sem gondolt arra, hogy jelenleg egy pandémia teszi még fontosabbá a kérdést. Ezért alaposan megvizsgáltam az online és az offline kérdőívek használatának előnyeit, hátrányait és végül az önkéntes és anonim offline kérdőív kidolgozása mellett döntöttem [6][7]. Választásom végül helyesnek bizonyult, mivel a módszertan megfelelő meghatározására szánt idő és energia itt bőségesen megtért. A kérdőíves válaszarány ugyanis 92% lett, ami meghaladta az online kérdőívek esetén már sikeres felmérésnek számító szokásos 20-40 százalékos visszaküldési arányt [8][9][10][11]. A kérdőív végleges formáját egy pilot-teszt alapján készítettem el. A kérdések több csoportot alkottak: külön-külön kérdéscsoport vizsgálta a pénzügyi tudást, magatartás és attitűdöt, továbbá tartalmazott a kérdőív a pénzügyi biztonságérzetet és a hallgatók általános stressz-szintjét is felmérő kérdéseket is.

A mintavételezésre személyes kapcsolataimat használtam fel: a vizsgált egyetemeken tanuló ismerőseimet kértem meg, hogy a nekik átadott kérdőívek válaszoltassák meg hallgatótársaikkal. A kész kérdőíveket ezután összegyűjtötték, majd visszajuttatták nekem. Az adatokat MS Excel táblázatban rögzítettem, majd adatbázis tisztítása és kódolása után IBM SPSS Statistics programmal végeztem a statisztikai feldolgozást. Eredményeim közül most csak a pénzügyi ismeretekkel kapcsolatos legfontosabb megállapításokat ismertetem, majd két területet emelek ki, amelyek a pandémia következtében fokozott jelentőséget kaptak: a FinTech és a hitelek kérdéskörét.

### **3. A pénzügyi ismeretekkel kapcsolatos fontosabb eredmények**

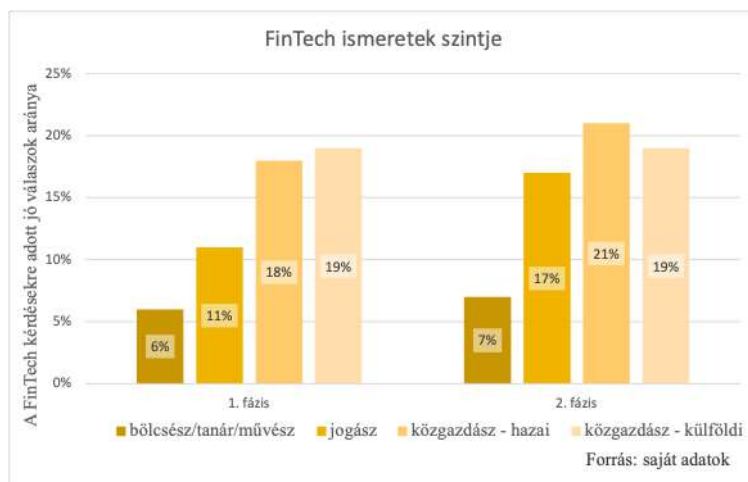
2019-ben összesen 1549-en töltötték ki, míg 2020-ban 1712-en. A nemek megoszlása mindkét lekérdezésben hasonló volt: 43 százalékuk nő, 57 százalékuk férfi. Demográfiai változók közül vizsgáltam a válaszadók lakóhely szerinti megoszlását, korösszetételét, de olyan szempontok szerint is csoportosítottam a válaszadókat, hogy milyen szakon tanulnak vagy dolgoznak-e tanulmányaik mellett. Kiinduló hipotézisem szerint a gazdasági szakok hallgatói jelentősen jobban teljesítenek más szakokra járó társaiknál. A második lekérdezést a COVID-19 első hullámát követő, második hullámát megelőző könnyítések idején szintén offline kérdőívvel végeztem, ugyanolyan módon és ugyanazokon az egyetemeken, mint első alkalommal és azt vártam, hogy a járványhelyzet hatására nő a hallgatók ismereteinek szintje és tudatosabbá válik a pénzügyi viselkedésük.

A hazai egyetemek közül az első lekérdezés során a BGE gazdasági hallgatói mutatták a legmagasabb teljesítményt, ők a kérdések 66,8 százalékára válaszoltak jól. A második vizsgálatban viszont az ELTE joghallgatói voltak a legeredményesebbek, akik 71,7 százalékban adtak helyes feleletet (1. ábra).



**1. ábra A gazdasági szakos hallgatók pénzügyi tudásának alakulása**  
Forrás: saját eredmények

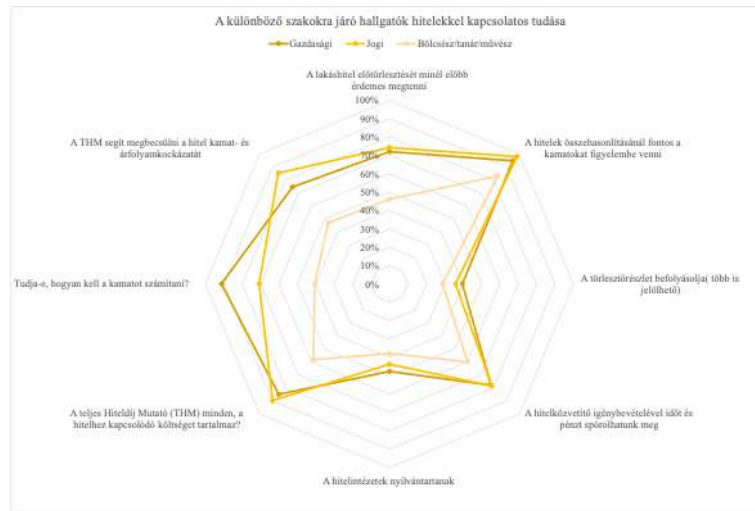
Azaz a joghallgatók pénzügyi tudása hasonló szintű, mint a gazdasági szakon tanulóké. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy a pénzügyekhez kapcsolódó jogi ismeretek oktatása is javítja a tudásszintet. A külföldi egyetemek közül mindkét lekérdezésnél a Bécsi Gazdasági Egyetem eredményei lettek a legjobbak, ahol a válaszadók 2019-ben 66 százalékban, 2020-ban 74 százalékban válaszolták meg helyesen a pénzügyi tudásra vonatkozó kérdéseket. Csak a legjobban teljesítő gazdasági szakok hallgatóit vizsgálva arra az eredményre jutottam, hogy a magyar hallgatók teljesítménye 2, a külföldieké közel 8 százalékpontos növekedést mutatott. A FinTech ismeretek kérdését azért tartom fontosnak, mert a COVID járványhoz kapcsolódó korlátozások miatt megnőtt a készpénzkímélő fizetési megoldások jelentősége. Ezen a téren viszont a gazdasági képzésben tanuló diákok teljesítménye szignifikánsan magasabb a joghallgatókénál. A bécsi közgazdászhallgatók kezdeti teljesítménye magasabb volt a hazai BGE-diákokéhoz képest. Ez a 19 százalékos teljesítmény azonban 2020-ra sem változott, miközben a magyar gazdasági hallgatók teljesítménye ugyanebben az időszakban 3 százalékponttal nőtt, meghaladva ezzel a bécsi hallgatók FinTech ismereteit (2. ábra). A másik külföldi egyetem, a pozsonyi diákjai pedig rosszabb eredményt produkáltak 2020-ban, mint egy évvel korábban, teljesítményük 5 százalékponttal csökkent.



**2. ábra FinTech ismeretek a hazai és külföldi gazdasági szakok hallgatói között**  
Forrás: saját eredmények

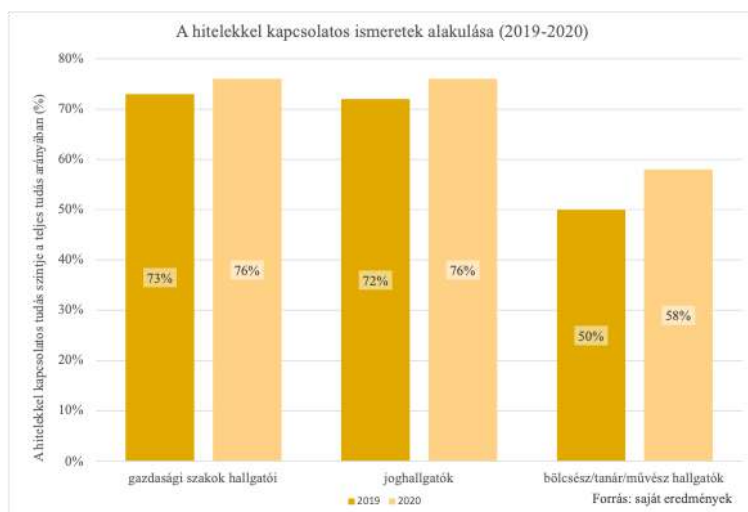


Egy másik fontos és aktuális probléma a pénzügyi nehézségekhez kapcsolódóan a hitelekkel kapcsolatos ismeretek kérdése. Különösen akkor, ha valaki erre kényszerül, fontos, hogy tisztában legyen azokkal a paraméterekkel, amelyek segítik a megfelelő hitelkonstrukció kiválasztását. Saját kutatásomban nyolc kérdéssel vizsgáltam a hitelekkel kapcsolatos ismeretek szintjét. A kérdéseket a rájuk adott jó válaszok arányával a 3. ábra mutatja.



**3. A felsőoktatási hallgatók hitelekkel kapcsolatos ismeretei**  
 Forrás: saját eredmények

Az ábra alapján megállapítható, hogy a gazdasági szakok diákjai tudják a legtöbbet a hitelekről, ők 72 százalékban válaszoltak helyesen a kérdésekre. Az elméleti ismeretekben szinte azonos teljesítményt mutatnak a jogáshallgatók is, akik 71 százalékban adtak helyes válaszokat, ami egy százalékpontnyi lemaradást jelent. Azonban ők az olyan gyakorlati készségekben, mint a kamatszámítás közel 20 százalékponttal rosszabbul teljesítettek a gazdasági karok diákjainál. A 4. ábráról az is leolvasható, hogy a harmadik megkérdezett csoport, azaz a bölcsész-művészpedagógus hallgatók jóval kevésbé vannak tisztában a hitelekhez kapcsolódó ismeretekkel, az ő helyes válaszaik aránya csak 50 százalékos volt. A 4. ábra azt mutatja, hogy a felsőoktatási hallgatók hitelekkel kapcsolatos ismeretei a második lekérdezés során mindhárom vizsgált csoportban magasabb szintűek lettek az előző évi eredményekhez képest. Bár kézenfekvőnek tűnik, és jól is lehetne magyarázható ez az eredmény a pandémia hatásaként, azt azért tudnunk kell, hogy a pénzügyi tudás összetevői között fennálló multikolinearitás miatt ilyen egyszerűen nem igazolható az összefüggés. Bár a kapcsolat elemzése alapján szignifikánsnak bizonyult ( $p < 0,05$ ), a kapcsolat fennállása nem mutatja, hogy a két változó között milyen irányú az ok-okozati összefüggés. Ennek vizsgálatára a Granger-tesztet kéne alkalmazni, de ez csak hosszabb idősorok esetén ad értékelhető eredményt, ami jelenleg még nem áll rendelkezésre.



**4. ábra: A hallgatók hitelekkel kapcsolatos ismeretei a pandémia előtt és alatt**  
Forrás: saját eredmények

A COVID-19 járvány felkészületlenül érte a világot. Bár a szakirodalomban beszámoltak az előjeleiről, sem a védelmi célú zárlati korlátozásokat, sem a gazdasági leállás hosszát senki sem látta előre. A távolságtartás miatt online térbe költöző gazdaság pénzforgalma is a készpénzmentes eljárások felé tolódott el. Bár nem mutatható ki közvetlen oksági kapcsolat a pandémia és a felsőoktatási hallgatók pénzügyi ismeretei színvonalának növekedése között, együttmozgásuk mindképpen megállapítható. Ez a tény pedig lehetőséget kínál arra, hogy a válságból pénzügyileg tudatosabban kerüljön ki az a generáció, amelyre a jövő pénzügyeinek és forrásainak felelős felhasználása vár.

### Köszönetnyilvánítás

Ezúton is megköszönöm az elmúlt hónapokban nyújtott segítséget és támogatást témavezetőimnek, Dr. habil. Zéman Zoltán professzor úrnak, valamint, Dr. habil. Bárczi Judit docens asszonynak. Nélkülük se a 2021. évi Tavasz Szél Konferencián nem vehettem volna részt, sem jelen dolgozat ebben a formájában nem kerülhetne leközlésre.

### Irodalomjegyzék

- [1.] Vitt, L. A., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K., & Ward, J. (2000). *Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S.* (p. xi). Institute for Socio-Financial Studies (ISFS). Elérhető: <https://www.isfs.org/documents-pdfs/rep-finliteracy.pdf> (Letöltve: 2021. május 10.)
- [2.] Chen, H., & Volpe, R. P. (2002). Gender differences in personal financial literacy among college students. *Financial Services Review*, 11(3), 289–307.
- [3.] Klapper, L., & Lusardi, A. (2020). Financial literacy and financial resilience: Evidence from around the world. *Financial Management*, 49(3), 589–614. <https://doi.org/10.1111/fima.12283>
- [4.] De Beckker, K., De Witte, K., & Van Campenhout, G. (2019). Identifying financially illiterate groups: An international comparison. *International Journal of Consumer Studies*, 43(5), 490–501. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12534>

- [5.] Xiao, J. J., & Porto, N. (2017). Financial education and financial satisfaction: Financial literacy, behavior, and capability as mediators. *International Journal of Bank Marketing*, 35(5), 805–817. <https://doi.org/10.1108/IJBM-01-2016-0009>
- [6.] Gunter, B., Nicholas, D., Huntington, P., & Williams, P. (2002). Online versus offline research: Implications for evaluating digital media. *Aslib Proceedings*, 54(4), 229–239. <https://doi.org/10.1108/00012530210443339>
- [7.] Zhang, X., Kuchinke, L., Woud, M. L., Velten, J., & Margraf, J. (2017). Survey method matters: Online/offline questionnaires and face-to-face or telephone interviews differ. *Computers in Human Behavior*, 71, 172–180. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.02.006>
- [8.] Ilieva, J., Baron, S., & Healey, N. M. (2002). Online Surveys in Marketing Research. *International Journal of Market Research*, 44(3), 1–14. <https://doi.org/10.1177/147078530204400303>
- [9.] Mehta, R., & Sivadas, E. (1995). Comparing Response Rates and Response Content in Mail versus Electronic Mail Surveys. *Market Research Society. Journal.*, 37(4), 1–12. <https://doi.org/10.1177/147078539503700407>
- [10.] Tse, A. C. B. (1998). Comparing Response Rate, Response Speed and Response Quality of Two Methods of Sending Questionnaires: E-mail vs. Mail. *Market Research Society. Journal.*, 40(4), 1–12. <https://doi.org/10.1177/147078539804000407>
- [11.] Tse, A. C. B., Tse, K. C., Yin, C. H., Ting, C. B., Yi, K. W., Yee, K. P., & Hong, W. C. (1995). Comparing Two Methods of Sending out Questionnaires: E-mail vs. Mail. *Market Research Society. Journal.*, 37(4), 1–7. <https://doi.org/10.1177/147078539503700408>

**Lektorálta:** Dr. Pataki László, egyetemi docens, tanszékvezető, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus, Üzleti Szabályozás és Információmenedzsment Intézet, Pénzügymenedzsment és Controll Tanszék